

**Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Можайская средняя общеобразовательная школа»**

<p align="center">«Рассмотрено»</p> на заседании МО учителей начальных классов Протокол № <u>1</u> от « <u>29</u> » <u>августа</u> 2024 г. руководитель МО <u>Ганжурова Д.С.</u>	<p align="center">«Согласовано»</p> заместитель директора по НМР <u>Ганжурова Д.С.</u> « <u>30</u> » <u>августа</u> 2024 г.	<p align="center">«Утверждаю»</p> Приказ № <u>12</u> от « <u>02</u> » <u>09</u> 2024 г. директор МБОУ «МСОШ» <u>Цыбиков Э.Б.</u>
--	---	--

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному (бурятскому) языку
(указать предмет, курс, модуль)

Класс 4

Количество часов в год 68

Учитель: Чимитова Э.Д.

Можайка
2024

Тайлбари бэшэг

Буряад хэлэнэй программа хадаа мүнөөнэй шэнэ ФГОС-ой эрилтэдэ харюусамаар, «Буряад хургуулиин программанууд» дээрэ үндэлжэ (авторынь Р.С.Дылыкова) Мужыхын дунда хургуулиин хуралсалай түсэбөөр зохёогдоһон байна.

Эхин хургуулиин шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые найнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо, түрэн тоонто нютагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонойнгоо найн найхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хугаалнуудые ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэһэн зорилгонуудые бэлүүлхэ хэрэгтэ хэлэнэй үүргэ сэгнэшгүй.

Эхин шатын болон дунда хургуулиин эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа **гол шухала гурбан бүлэгһөө** бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэлэ хуури дээрэ бэлүүлэгдэхэ болоно.

Эхин классуудта буряад хэлэ зааха **гол зорилгонууд** гэхэдэ:

- хурагша бүхэниие зүбөөр, найнаар, уран гоёор, удхыень ойлгуулан уншуулжа хургаха;
- эли тодоор, ойлгосотойгоор хэлүүлжэ, алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха;
- үхибүүн бүхэниие ном уншаха дуратайгаар хүмүүжүүлхэ;
- үхибуудэй аман хэлэлгые баяжуулха, ухаан бодолыень хүгжөөхэ методическа аргуудые хэрэглэхэ;
- оршон тойронхи юумэнууд тухай хурагшадай мэдэсье улам саашань үргэдхэхэ.

Хэшээлдээ «Буряад хэлэн» гэжэ ном ажалай дэбтэртэйн барина. Авторнууд: Дылыкова Р.С., Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б.: 4-дэхи класс,- Улаан - Удэ: ГБУ РЦ «Бэлиг» хэблэл, 2012он; Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

Хуралсалай жэл соо 68 час угтэнэ.

Жэлэй дүүрэхэдэ хурагшадай мэдэсэ ба шадабаринууд.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүүнгүүд (личностные результаты):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ;

- оршон тойронхи байгаалийн, тийхэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдээндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэһэнээ, тэдээндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрээ харуулха;
- өөрынгөө хэлэ уран, баян, тодо, сэбэр болгохоёо оролдохо;
- тоонтодоо, түрэл орондоо дуратай байһанаа, өөрынгөө хандаса харуулха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, буулгажа бэшэхэ, шагнажа абаад бэшэхэ, өөрөө зохёон бэшэхэ;
- өөрынгөө сэдхэлэй байдал тухай, тийхэдэ үзэһэн нюмэнууд тухайгаа бэшэжэ (эссе жанрын түхэлөөр) харуулха;
- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- өөрөө хэшээлэй тема хэлэхэ, зорилгыень табиha;
- багшатаяа сугтаа нуралсалай проблемнэ асуудал яаж шийдхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиha;
- өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсуулхэ, тийн өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, ондоо хүнүүдэй, классайнгаа ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ нураха, критеринүүдые зохёохо;

Оршон тойрониие шудалха шадабари (познавательные УУД):

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза (виды информации) ойлгохо; юун тухай хэлэгдэнэб, удхань амар бэ, идейнь ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстнууд (текст, схема, таблица, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тийн һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтагаан хойшолон хоёрой хоорондохи холбоо харуулха, тодоруулан зохёон тогтоохо;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- хэлэлгып зорилгоһөө дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха;

- хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, хэрэгтэй сагта монолог үг, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнүүдэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ;
- асуудалнууды табиха.

Буряад хэлээр шадабари (предметные результаты):

- аялгануудай нугарал тухай ойлгосотой болохо
- ии - ы, ээ- эй аялган үзэгүүдэй бэшэлгэ тухай мэдэхэ;
- үгын анхан һуурида б, л, м, р хашалгануудай удаа тодо бэшэ аялганай бэшэгдэхэ тухай;
- үгэнүүдэй бии бололго тухай, үгын бүридэл тухай суффикс, залгалта, анхан гараһан һуури;
- зөөлэн һууритай абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялган үзэг бэшэхэ тухай;
- юумэнэй нэрын падежнууды ба тэдэнэй удха, үүргэ мэдэхэ;
- дахуул үгын үүргэ, тэрэнэй бэшэлгэ мэдэхэ;
- тэмдэгэй нэрын мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай;
- үйлэ үгын мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай
- үйлэ үгын сагууд: (мүнөө, үнгэрһэн, ерээдүй), тэдэнэй хэлэлгэ соохи үүргэ тухай;
- хуряангы ба дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүд тухай;
- мэдүүлэлэй юрын гэшүд тухай;
- бодомжолһон түхэлтэй текст тухай;
- фразеологимууд, омонимууд тухай; үһ

Жэлэй дүүрэхэдэ һурагша юу мэдэхэ ёһотойб:

- олоной тоогой түхэл абадаггүй юумэнэй нэрэнүүд тухай;
- зохилдохо гурбан арга, юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй бэшэгдэхэ тухай;
- олоной тоогой түхэлтэй үгэнүүдэй зохилдохо тухай;
- юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай;
- түлөөнэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: удха, ганса ба олоной нюурай түлөөнэй нэрын зохилдол;
- үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудай зүб бэшэлгэ тухай;
- үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулха тухай, нюурай частицанууд тухай;
- частицануудай үүргэ тухай, буруушаһан частицануудай үйлэ үгэтэй бэшэгдэхэ тухай;
- тэмдэгэй нэрын жэшээ дээрэ үгын сэхэ ба шэлжэһэн удха тухай харуулха;
- тоогой нэрэ ба тэрэнэй удха: хэды? хэдыдэхи? гэжэ асуудалнууд, тоолоһон, дугаарлаһан

- наречи тухай ойлгосотой байха: хаана? хэзээ? хайшаа? хэдыдэ? яжа? ямараар? хэр зэргэ? гэжэ асуудалнууд, мэдүүлэл соохи үүргэ, наречинүүдэй илгарал(сагай, байрын, зэргын);
- мэдүүлэлэй шухала гэшүүд тэрэнэй грамматическа хуури болоно гэжэ мэдэхэ;
- мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд тухай;
- союзуудай үүргэ тухай, нэгэ түрэл гэшүүдэй бэшэлгэ тухай;
- текстын гол удха болон темэ хоёрой холбоон;
- хэлэлгын стильнүүд тухай: уран зохёолой, ярянай, хуралсалай номой, сонин газетын;
- изложени бэшэжэ шадаха ёһотой.

Жэлэй дүүрэхэдэ хурагша юу шадаха ёһотойб:

- Багшанарай болон хамта хураһан үхибүүдэй хандалгада харюусаха;
- хургуулидаа болон класс соо үхибүүдээр, ехэ хүнүүдээр хөөрэлдэхэдөө, хэлэлгын журам баримталха;
- Үгүүлэлэй илгарал хоолойгоороо зүб харуулха;
- хуралсалай болон хуралсалай бэшэ номуудые хэрэглэхэ;
- Хэблэмэл ба бэшэмэл текстнуудһээ үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые буулгажа абаха, ехэ ба бага үгэнүүдэй холболто зүб бэшэхэ;
- Багшын хэлэжэ үгэхэдэ зүб бэшэхэ
- Үгэнүүдые хэлэхэдэ, тэдэнэй схемэнүүдые бэшэхэ. Хэлэжэ үгэхэдэ мэдүүлэлэй схемэ табиха. өөһэдөө мэдүүлэл ханаха;
- Хэлэлхэн абяануудые шэхээрээ илгаха;
- Аялган ба хашалган абяануудые илгаха, зөөлэн ба хатуу, хонгёо ба бүдэхи абяануудые илгаха;

«Буряад хэлэн» программын үзэгдэхэ гол бүлэгүүд:

№	Темэ	Үгтэһэн саг
1	Хэлэлгын хубинууд	40 ч
2	Мэдүүлэл	8 ч
3	Хэлэлгын нюусанууд	9 ч
4	Эрьежэ хойшоо харагты	11 ч
5	Хамта дээрээ	68 ч

Үзэгдэхэ темэнүүд

Хэлэлгын хубинууд (40 ч)

Юумэнэй нэрэ, үйлэ үгэ ба болон тэмдэгэй нэрэнүүдэй лексическэ талahaа илгарал.

Юумэнэй нэрэ. Юумэнэй нэрэнүүдэй тоо, зохилдол. Зохилдолой падежнүүд. Юумэнэй нэрэнүүдэй зохилдохо аргууд. Олоной тоодо зохилдохо арга.

Дахуул үгэ. Тэрэнэй үүргэ, бэшэлгэ.

Түлөөнэй нэрэ. Түлөөнэй нэрэнүүдэй тоо, нюур, зохилдол. Түлөөнэй нэрэнүүдэй үүргэ.

Үйлэ үгэ. Үйлэ үгэнүүдэй сагууд, залгалтануудай бэшэхэ дүримүүд. Үйлэ үгэнүүд болон частицанууд.

Тэмдэгэй нэрэ. Тэмдэгэй нэрэнүүдэй синонимическэ, антонимическэ удха харуулга. Сэхэ ба шэлжэһэн удханууд. Омономууд.

Тоогой нэрэ. Тоогой нэрэнүүдэй нуури.

Наречи. Ойлгосо. Наречиинүүдэй илгарал.

Мэдүүлэл. (8 ч) Мэдүүлэлэй илгаанууд. Мэдүүлэлэй гэшүүд. Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд.

Хэлэлгын нюусанууд. (9ч). Текстын темэ болон гол удха. Тэрэнэй байгуулга.

Хэлэлгын стильнүүд: научна, уран найханай, яряанай, номой.

Хойшоо эрьен харая.(11 ч). Дүрбэн жэл соо үзэһэнөө дабталга, абьян, үгэ, мэдүүлэл, текст.

Календарно-тематическа түсэблэлгэ

Буряад хэлэн 4 класс

№	Хэшээлэй темэ	Үгтэһэн саг	Хэшээл үнгэргэлгэ		
			Түсэбөөр	Бодотоо р	Тэмдэглэл
Хэлэлгын хубинууд - 40 час. 1 четверть – 18 ч					
1	Хэлэлгын хубинууд	1	04.09		
2	Юумэнэй нэрэ	1	06.09		
3	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	1	11.09		
4	Юумэнэй нэрын тоо	1	13.09		
5	Юумэнэй нэрын зохилдол: ойлгосо	1	18.09		
6	Шалгалтын диктант.	1	20.09		
7	Зохилдохо нэгэдэхи арга	1	25.09		
8	Зохилдохо хоёрдохи арга	1	27.09		
9	Зохилдохо гурбадахи арга.	1	02.10		
10	Олоной тоодо зохилдол	1	04.10		
11	Нэрын падежэй түхэлтэй үгэнүүдэй үүргэ	1	09.10		
12	Хамаанай падежэй түхэлтэй үгэнүүдэй үүргэ	1	11.10		
13	Зүгэй падеж: хэндэ? юундэ? хаана?	1	16.10		
14	Нэрын болон үйлын падежэй түхэлтэй юумэнэй нэрэнүүд	1	18.10		
15	Н хашалган һүүлтэй юумэнэй нэрэнүүдэй үйлын падежэй түхэлнүүд	1	23.10		
16	Зэбсэгэй падежэй түхэлнүүд.	1	25.10		
17	Хамтын болон гаралай падежнууд	1	06.11		
18	Шалгалтын диктант	1	08.11		
2 четверть – 14ч.					
19	Дахуул үгэнүүдэй үүргэ	1	13.11		
20	Түлөөнэй нэрэ: ойлгосо	1	15.11		

21	Түлөөнэй нэрын нюур	1	20.11		
22	Түлөөнэй нэрын зохилдол	1	22.11		
23	Түлөөнэй нэрын зохилдол	1	27.11		
24	Үйлэ үгэнүүд: тэдэнэй илгарал	1	29.11		
25	Үйлэ үгэнүүдэй сагууд	1	04.12		
26	Үйлэ үгэнүүдэй залгалтанууды бэшэхэ дүримүүд	1	06.12		
27	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулалга	1	11.12		
28	Изложени «Гэрэй турлааг»	1	13.12		
29	Үйлэ үгэнүүдтэй буруушааһан частицанууды бэшэлгэ	1	18.12		
30	Үйлэ үгэнүүдтэй ушөө ямар частицанууд бэшэгдэдэг бэ?	1	20.12		
31	Шалгалтын тест «Үйлэ үгэ»	1	25.12		
32	2-дохи четвертийн һүүлдэ хэгдэхэ шалгалтын тест	1	27.12		
3 четверть -20ч					
33	Тэмдэгэй нэрэ	1	15.01		
34	Үгын удха: синонимууд, антонимууд, омонимууд, сэхэ ба шэлжэһэн удха	1	17.01		
35	Тоогой нэрэ: ойлгосо	1	22.01		
36	Тоогой нэрэнүүдэй һуури	1	24.01		
37	Тоогой нэрэнүүдэй һуури	1	29.01		
38	Шалгалтын тест «Тоогой нэрэ»	1	31.01		
39	Наречи: ойлгосо	1	05.03		
40	Наречи - мэдүүлэлэй гэшүүн	1	07.02		
41	Наречинуудай удхаараа илгарал	1	12.02		
42	Шалгалтын диктант	1	14.02		
Мэдүүлэл- 8 час					
43	Мэдүүлэл - хэлэлгын гол единицэ	1	19.02		
44	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд - мэдүүлэлэй грамматическа һуури	1	21.02		
45	Шалгалтын тест	1	26.02		
46	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд	1	28.02		

47	Нэгэ турэл гэшүүдэй частицануудаар холболго	1	05.03		
48	Изложени «Санитар нохой»	1	07.03		
Хэлэлгын нюусанууд - 9 час					
49	Текстын темэ болон гол удха	1	12.03		
50	Хэлэлгын стильнууд	1	14.03		
51	Уран найханай стиль, тэрэнэй илгарал	1	19.03		
52	3-дахи четвертиин һүүлдэ хэгдэхэ шалгалтын тест.	1	21.03		
4 четверть – 16 ч					
53	Алдуунууд дээрэ ажал.	1	02.04		
54	Номой стиль, тэрэнэй илгарал	1	04.04		
55	Шалгалтын диктант	1	09.04		
56	Шалгалтын изложени	1	11.04		
Эрьежэ хойшоо харагты - 11 час					
57	Үгэ тухай юу мэдэхэбта?	1	16.04		
58	Шалгалтын ажал	1	18.04		
59	Абяан ба үзэг тухай юу мэдэхэбта?	1	23.04		
60	Бэхижүүлгэ.	1	25.04		
61	Мэдүүлэл тухай юу мэдэхэбта?	1	30.04		
62	Үзэһэнөө дабталга	1	02.05		
63	Хэлэлгын нюусанууд тухай юу мэдэхэбта?	1	07.05		
64	Шалгалтын диктант	1	14.05		
65	4-дэхи четвертиин һүүлдэ хэгдэхэ шалгалтын тест	1	16.05		
66	Интегрированна шалгалтын хүдэлмэри	1	21.05		
67,68	Жэл соо үзэһэнөө дабталга ба бэхижүүлгэ	2	23.05 28.05		